

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

OĞUZ DEMİRALP

Gönderilmemiş
Kartpostal Yazıları*

*SEL YAYINCILIK
GECEYARISI KİTAPLARI

Oğuz Demiralp
GÖNDERİLMEMİŞ KARTPOSTAL YAZILARI

* **S E L** YAYINCILIK
geceyarısı kitapları

***SEL YAYINCILIK**

Babıali Caddesi, 20 / 1, Cağaloğlu - İstanbul

Tel. / Faks: (0212) 511 10 05

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: posta@selyayincilik.com

ISBN 975-570-150-8

© Sel Yayıncılık 2002

Sel Yayıncılık 149

Geceyarısı: 14

Gönderilmemiş Kartpostal Yazıları

Oğuz Demiralp

Kapak Tasarım: **Nahide Dikel**

Birinci Baskı: **Ocak 2002**

Baskı: **Yaylacık Matbaası**

Cilt: **Sistem Matbaacılık**

Oğuz Demiralp

Gönderilmemiş Kartpostal Yazıları

SUNU

E-mail çağında kartpostal göndermeye ne gerek var? Dünyanın neresine gidersen git, açarsın laptop'ını, geçersin mesajını. Dilersen “chat” yaparsın. Çektiğin fotoğrafları bile gönderebilirsin o büyücü kutusu aracılığıyla. Dünya küçüldü artık! Sevdiklerinin seslerini işitmek, duymak mı istedin. Telefonun cebinde işte! Görmesen de yanında gibiler. Her an ulaşabilirlik teknolojinin insan ilişkisine katkısı. Ufacık aygıtların içine yerleşip birbirimizden ayrılmadan dağılabiliriz dünyaya.

Oysa kartpostal, uzaktalığın uzaktalık olduğu günlerin kalıntısı. Artık kartpostal evine ulaşmadan sen dönmüş olabilirsin.

Kartpostalı yalnızca bir haberleşme aracı olarak düşünüyorsak, modasının geçtiğini savunabiliriz. Ancak, kartpostalı bir yazı mekânı olarak görüyorsak “onun yeri başka!” diyebiliriz.

Kartpostal yazarken, yanında olmayan bir yakınına (Nezaket kartpostalları konumuzun dışındadır.), dar mekânın izin verdiği ölçüde, elyazını gerekirse iyice küçülterek, paragraf, dize ayırımı gözetmeksizin (Elbette, yazıları kitaba taşırken okunabilirlik açısından bu tür ayrıntılara dikkat ettik.) seslenirsin. Gördüğünü, düşündüğünü paylaşmak istersin.

Kartpostal anında iletişimi sağlayamaz. Gidecek, mektuptan ayrımlı olarak, yanıtlanması beklenmeyen bir iletidir. Kartpostal yazarken uzakta olduğunu bilirsin. Konumunu, durumunu bir yandan evetler, öbür yandan da değiller, uzaklığı aşmak istersin. Aslında simgesel bir eylemdir kartpostal yazımı. Her sevginin çekirdeğindeki uzaklık ve bu uzaklığı aşma isteğidir. (Yazı/n/ın çekirdeğinde de yazan ile okuyan arasında buna benzer bir ilişki yok mudur?)

İş hayatının rüzgârı içinde hızla geçtiğim kentlerde biriktirdiğim kartpostal yazıları bunlar. Genellikle posta süresinden önce döndüğüm için gönderememiştim hiçbirini. Hepsini birden şimdi gönderiyorum

Hülya'ya

KARTPOSTALLAR

TAC MAHAL

Şimdiye dek gördüğüm en güzel yapı. Uçsuz bucaksız yeşilliğin ortasında dev bir zambak gibi. Şah Cihan, sevgili eşi Mümtaz Mahal'ın anısı için yaptırmış. Ruhlu olan yapılardan. Bütün ustalar, işçiler bu eşsiz sevginin yüceliğini içlerinde duymuş, gözlerine, ellerine taşımış olmalılar. Böylece aşk taşı yumuşatmış, çağları aşan bir düşe çevirmiş. Hayranlığımın büyülenmeye dönüşmesi için dolunay olduğunda görmeliymişim, insanın bitimli varlığını aştığı bu sevda mabedini. Ay yeryüzüne inmiş gibi görünüyor olmalı. Öylesine göksel ve yeğni bir hava oluyormuş ki dolunay geceleri, Mümtaz hanımın dayanamayıp, sonsuz uykusuna ara vererek bahçede kaçamak yaptığından eminim.

Çevredeki sanayi kirlenmesinin, mermeri nasıl etkilemeye başladığı dolunay altında belli oluyor mu acaba?

KALKÜTTA

V. S. Naipul'a sorarsan, İngilizlerin terketmesiyle ölmeye başlamış bu koca şehir. Bazı mahalleleri bakımından, Hintlerinin eline düşmüş İngiliz kenti görüntüsü yok değil doğrusu. Ne yapalım! İngilizler bu kenti kendilerine ait olmayan bir ülkede kurmuşlar. Gitmeleri kaçınılmazdı. Ancak İngilizce kalmış geride.

Yine Naipul'un demesine göre, çağdaş Hindistan'ın kaynağı olan anglo-bengali kültürünün mekânı olmuş Kalkütta. İngilizce konuşulmasından olsa gerek: O kültür hâlâ canlı, bengali-anglo şeklinde. Yoksul görüntünün asıl nedeni de İngilizlerin gitmesinden çok, onyıllardır uygulanan ekonomik politikalar gibi görünüyor. İş hayatı canlandıkça şehre yeniden renk geleceği belli. Ancak belirli bir ekonomik dizgeyle birlikte Kraliçe Viktorya'nın hayaleti de geri gelirse buyur ederler mi, bilemem.

TOKYO

Japonlar, insan kılığına girmiş karıncalar. Bazı kentlere 24 saat yaşıyor derler. Tokyo'ya 24 saat çalışıyor denebilir. Tıkır tıkır bir düzen içinde işliyor koca şehir. Bir arı kovanı. Japonlar fırsat çıkınca, ayakta bile olsa, kestiriveriyorlar birkaç dakikalığına. Sürekli şarj edilen piller gibi. Nâzım'ın "makinalaşmak" şiiri geliyor aklıma. "Çalışmak ibadettir" sözü çok uygun Japonlara. Ekonomik kriz varmış. Üretim toplumundan tüketim toplumuna geçişin güçlüklerinden kaynaklanan sorunlar olmalı...

KYOTO

Eski Japonya burada gizli işte! Turistlere gösterilen yerlerde saklanmış birkaç ipucunda. Şu altın mabedin suya vuran parıltısında. Eski sarayın zaman dışına çıkan sessizliğinde, serinliğinde. Nisan başındayız. Neşeyle açılan saçılan kiraz çiçeklerinde gizli Kawabata'nın Japonya'sı. Uygarlık değiştirme savaşını kazanmadan, Batılılaşmadan önce de varmış Japonya: güzel bir bahar dalı halinde. Kalkınmış, modernleşmiş Japon insanı yalnızca gururla değil, aynı derecede yoğun bir hüznle anımsıyor atalarının evreni. “Ne yazık ki değişmekten başka çarem yoktu” diyor sanki!

OSAKA

Sabah serinliğinde masmavi göğe bakarken
aklıma geliyor dün gece okuduğum şiir:

“Şu dünyadaki hayatımızı
Neyle kıyaslamalı?
Sabah erkenden giden
Ve arkasında iz bırakmayan
Kayıkla.”

Sekizinci Yüzyılda Manzei adlı bir rahip yazmış.

NEW YORK*

Burası 20. yüzyılın başkenti! Jerome Chardyn'in kitabını okumak gerek kentin ruhuna ulaşabilmek için: *Metropolis: New York as Myth, Marketplace and Magical Land*. Kenti anlatan bir başlık değil mi?

New York, ırk ,renk, zevk, dil ve meta cümbüşü! Göğe tırmanışıyla modern insanın kendini aşma yanışı!

Maymunlar Cehennemi filminin son sahnesi geliyor aklıma. Hani Charlton Heston, Özgürlük Anıtı'nı kumsalda gömülü bulur, başlar dövünmeye. Böyle filmler düşünebildiğine göre, yükselirken yanlış yapmaktan korkuyor Amerikalı, sürekli uyanyor kendini.

* WTC felaketinden çok önce yazıldı bu satırlar. Amerika insanı, ruhundaki özgürlük anıtı ya da anıtsal özgürlük yıkılmadıkça dışarıdan gelen bu felaketi de aşır daha çok WTC yapar. *Maymunlar Cehennemi*'nden bugün çıkartılabilecek ders bu olmalı.

NEW YORK NEW YORK

38. kattan Hudson nehrine bakıyorum. Boğaz'ı müthiş özlüyorum.

Rumelihisarı'ndaki çay bahçesinde oturmaya bayılırdım. O rüzgâr içimi doldurur, uçururdu beni. Gençtik. Amerika'ya gitmek yerine ülkemizde, ülkemüzde bekinmeyi yeğlemiştik. Türkiye'yi kurtaracağımıza inanmıştık.

Benim için Elif'in şiirlerini oku bu kartı alınca!

HANOİ

Ho-Şi Min'in mummyasının önünden geçtim. Ülkenin yabancı sermayeye duyduğu gereksinmeyi dinlediğim bir toplantıdan sonra getirildik büyük devrimcinin huzuruna.

Bir yandan ülkesini bağımsız kıldığı için sonsuz gururlu, öbür yandan anamalcı dizgenin yayılışına karşı umarsız! Karışık duygular içinde bakakalmış değişen dünyaya...

Vietnam! Küçük dev adamların ülkesi!

VENEDİK

Ne Passau, ne Amsterdam, giderek ne de Annecy... Gördüğüm kanallı şehirler arasında Venedik'in yeri başka.

Dediklerine göre, birdenbire suyun içinden yükselmiş bu şehir, dolunaylı pırıl pırıl bir yaz gecesi. İnsanlar doyasıya tadını çıkarıyorlar bu gerçeklik giysili düşün; suyun şehri geri çağırdığına aldırmadan.

CENEVRE

Dağ ile göl. Eril ile dişi. Görkemli ça(k/t)ışma: işte doğa.

Bütün bu güzelliğin ve zenginliğin üstünde bir donukluk tülü örtülü. Calvin'den kaldığını söylüyorlar: "Protestan Roma".

Weber'e göre, Calvin anamalcılığın özünde. "İçinizdeki Şeytanı öldürmek için çalışın" diye buyurmuş Calvin. Bu dünyayı pek sevmezmiş haret. Ne ki, Şeytan yine ufak bir numara çekmiş kendini kurtarmak için: kâr kılığına girmiş, "Tanrı için kazanın" demiş.

Elbette, anamalcılık seçeneksiz dizge. Şöyle diyor Emmanuel Todd: "Keynes gibi iyi ekonomistlerin dehası, insanın en kötü yanından –kâr arayışı–, belirli bağlamlarda herkes için iyileştirmeler üretilebileceğini anlamış olmaktadır." Birtakım iktisadi dünya kuruluşları, Cenevre ruhunu yönlendirebilmek için buraya yerleşmiş olmalı.

FERNEY-VOLTAIRE

Bu arada kızın kaydını yaptırdım. Müstakbel matematik hocasıyla tanıştım tesadüfen. “Matematik yazılı bir dildir” diyor. “Çocukların dört bir yanını ses ve görüntü. Yazının değerini, anlamını bilmiyorlar. On yıl sonra herkes sınıfa bilgisayarıyla gelecek, yazı yazmayı unutacağız. Çok şükür o zaman emekliye ayrılmış olacağım.” Vietnam kökenli. Fransızca’yı “acıyla öğrenmiş”. Matematik bir yaşama biçimi, ona bakılırsa. Anlaşılan, Doğu ile Batı’nın, akıl ile ruhun dengesini bulmuş matematikte. Teknolojinin bu dengeyi bozmasından korkuyor. Descartes dönemi daha kemale ermeden, tersine bir barbarlık çağı mı başlayacak yoksa?

ŞİLİ

Pablo Neruda'nın evini görmeden ölmemeli insan. Okyanusun kenarına bağdaş kurmuş. Kat kat yükseleceğine Okyanus'u kucaklamak istercesine yayılmış da yayılmış. Odadan odaya geçtikçe kırk haramilerin mağarasında gibi oluyorsun. "Papier Mache" attan türlü incik boncuğa...; dünyanın dört bir yanından nice nesneyi getirip yığmış buraya Neruda. Belli ki sözcükler kadar nesneleri de seviyormuş. Baktıkça öğreniyor insan: nesnenin değersizliği yoktur. Bir gün Okyanusta yüzen geniş bir kütük görmüş. "Sahile vurursa benim yazı masam olacak" demiş. Öyle olmuş. En güzel şiirlerini bu masada yazmış... Bahçede bir kayık var. Meğerse Neruda denize açılmaya korkarmış. Geceleri bu kayığa oturup demlenirmiş. Pablo Neruda! Açılamadığı Okyanusu şiirlerine taşımış. Dil okyanusunda açılmış da açılmış.

KAHİRE

Kaotik ve kakofonik. Üçüncü dünyaya taşınmanın ızdırabını taşıyan görkemli bir geçmiş. Homurtuyla büyüyen bir metropolün içinde soluk almaya çalışıyor tarih. Nil ile elele vermişler direniyorlar. Kahire müthiş albenisi olan bir karışıklık, bir kalabalık.

Piramitler şehir dışında. Adeta doğayla bütünleşmiş. İnsan değil doğa yapısı gibiler. İnsan ile doğanın uyumlu yaşayabileceğini anımsatmaya çalışıyorlar.

Dinleyen kim! Şehir çöle doğru genişlemiş, piramitleri tehdit eder hale gelmiş. Buna karşılık çölden kalkan kum fırtınaları şehre sık sık saldırıyor. Öldürücü bir kum tortusu bırakıp geri çekiliyor. Acaba kim kazanacak bu savaşı? Çöl mü? Şehir mi?

KUDÜS

Falih Rıfki gibi Zeytindağı'ndan bakıyorum bu göksel kente. F. Rıfki'ya göre, "haham, papaz ve hoca karışık, kuru ve somurtkan bir şehir." Öyle görünmüyor bugün. Pırıl pırıl bir havada adeta havalanacakmış gibi toparlanıyor Altın Kubbenin çevresinde.

Evliya Çelebi'yi okumuş mu F. Rıfki: "Kudüs'ün seyredilecek binaları çoktur. Havası gayet hoştur. Suyunun güzelliğinden mahbup ve mahbubesi gayet çoktur." Falih Rıfki da Evliya Çelebi de Zeytindağı'na çıkmışlar, ama Kudüs'e tarihimizin iki ayrı noktasından bakmışlar elbette.

Bu şehirde bir turist gibi gezinmekle yetinemem. Her tarafı giz, gizem. Yeniden gelip elimi her taşın altına sokmalıyım.

SARAYBOSNA

Tertemiz bir Osmanlı sokağında ilerlerken bir Viyana caddesinde buluyoruz kendimizi birdenbire. Sokak değişmeden kültürel mekân değişiyor. Bosna insanı pek güzel bağdaştırmış iki imparatorluğu, iki uygarlığı. Artık savaş geride kalmış, Bosna yeniden gülümsüyor hayata. Talihin ona gülmesini bekliyor.

Birkaç yıl önce bu sokakta yürümek olanaksızdı. Kent vahşetin izleriyle dolu. Duvarlardaki mermi delikleri hepimizin içinde açılmadı mı? Nasıl unuttur, tarihin insafına terkedebiliriz bu kardeş halkı?

FAS

Çok eskiden Dar-ül İslam'ın dışına çıkmazmış Müslüman gezginler. Faslı İbn Battuta bu geleneği bozanlardan. Deniz kıyısında büyüyenlerin ufka davranış refleksi varmış onda.

Fas, Dar-ül İslam'ın Uzakbatısı. Burada başlamış uygarlığın görkemli Endülüs serüveni; yine buraya geri çekilip Tarihe gömülmüş, Fas'ın mimarisinde, mozağinde anımsatmaya çalışıyor kendini. Artık karşı kıyıya uzanışlar başka türden, boşuna gibi.

Yine de camiler, minareler, kaleler, kızıl, eski yapılar topraktan gururla yükseliyorlar. Sabırla bekliyorlar büyük barışma gününü.

Susmuş Tarihin dışında bir Fas daha var ki “bon pour l'orientaliste”.

FİLİBE

Üç uygarlık içiçe güneşleniyorlar bu güzel mayıs günü. Anfiteatrın üstündeki kafede Türk kahvemi içtikten sonra yukarıya, kavisli dar Osmanlı sokaklarına vuruyorum kendimi. Köşede mavi, turuncu boyalı, cumbalı zarif bir Osmanlı yapısı yükeliyor gururla. Kapısından iki genç kız çıkıyorlar, birdenbire açan çiçekler gibi. Birinin elinde keman, ötekininse flüt. Yaklaşıyorum kapıya: klasik müzik eğitimi verilen bir yermiş burası. Uygarlıklar barışabilirler. Buna inanıyorum.

ŞANGAY

Televizyon kulesinin üst bölümünü bulut sardığı için üstten göremedik kenti.

Şangay başı göğe eren kentlerden, hem de hızla. Bazı bölgelerinde yıllık kalkınma hızı yüzde on üç imiş. Gıpta etmemek elde değil.

Nerede Tenten'in Şangay'ı? Batı egzotizminin bir nesnesi değil artık bu şehir, yeni dünya düzeyinin bir öznesi. Çin yönetimi üstüne titriyor bu şehrin; genişleyip yükselen gövdesi, talihin güldürdüğü bir yüz gibi şenlenen, şanlanan limanıyla Okyanus'a iddialı bir selam çakıyor.

İSFAHAN

Meydan-ı Şah gibi enginlik duygusu veren mekân az bulunur. Bu bakımdan San Marco meydanını bile aşıyor. Gel gör ki, önemli bir ayrım var: tarih burada kesintiye uğramış. Tanpınar'ın deyimiyle devam zinciri kopmuş. O insan harikası yapılar artık günlük yaşantının dışına çıkmış, kullanılmıyor, zoraki bir bakımla ayakta duruyorlar gibi. Yaşayan zenginliğin yerini tarihsel yapıt korumacılığı almış. Oysa San Marco'da görülmüyor böyle bir kesinti. Tarih geçmişten ibaret değil Batı'da.

Olsun! İsfahan hâlâ çok güzel. Güneşli havada gururla akmayı sürdüren nehir ve üstüne rahatça kurulmuş binbir ayaklı sağlam köprü bir orta direk gibi tutuyorlar şehri. İsfahan, Selçuklular, Safavilerden sonra üçüncü bir parlak dönemi inatla, sabırla bekliyor, bekliyor Tarih fırtınasının dinmesini.

AKABE

İnce bir denizin kösnüyle sokulup âşık olduğu bir Körfez.

Her çeşit su sporu yapılıyor burada. Deniz güzel yüzünü gösteriyor, sürekli oynaşıyor kıyıda yaşayanlarla.

Yukarıda binbir sorunun arasına sıkışmış Ürdün koşa koşa iniyor deniz kıyısına. Burada soluk alıyor. Burada yenilenip Ortadoğu'nun kaynayan kazanına yeni bir enerjiyle dönüyor sanki.

Akdeniz'in kardeşi asude bir belde.

RIO DE JAINERO

Yukarıdan İsa Peygamber himayesine almış bu şehri. Aşağıdaysa Okyanus sürekli okşuyor, kumsallarını sererek sevgiyle genişliyor önünde. 24 saat kumsalda yaşanabilir bu şehirde.

Mitik Copocabana oteli, denize yakın daha nice güzel yapı. Boşuna değilmiş Rio'nun ünü.

Ancak, kumsaldan, ana caddelerden fazla uzaklaşmamak gerek. İlgini deniz değil, kara yönüne çevirirsen gözüne, gönlüne batıyor favelalar: sefaletin resmi. Marcel Camus'nün *Siyah Orfe*'si geliyor aklıma. Sonra da Philippe de Broca'nın *Riolu Adam*'ı. Hangi Rio gerçeğe daha yakın?

Dolaştıkça Rio'yu, Aslı Erdoğan'ın *Kırmızı Pelerinli Kent*'ini okur gibi oluyorum. Belki ki, o romanın yazarlığına ortak Rio. Romanda bir İran atasözü anılıyor: "Cehennemin bir fersah ötesi cennet, cennetin bir adım ötesi cehennem." İşte Rio! Cidade Marvilhosa.

SAO PAULO

Muazzam Brezilya ekonomisinin atar damarı burası. İnsanlar, binalar alt alta, üst üste. 9 milyon canlı, 24 saat gürültülü bir şehir. Müthiş bir zenginleşme yarışı. Hiçbir şey eksik değil burada, estetik hariç.

İşte hızlı kalkınan bir üçüncü dünya ülkesi! Bir an önce birinci dünyaya yetişme telaşı içinde, gözü ne güzellik görüyor ne de çevre.

Tarihini, dirençli doğal güzelliklerini çıkartırsan İstanbul'un, pek çok açıdan Sao Paolo'yo benzediğini düşünebilirsin.

SEMERKANT

Timurlenk, bir yandan dünyayı yakıp yıkar-ken, öbür yandan Semerkant'ı yaratmış, diyor Jean-Paul Roux.

Camilerin, medreselerin, eski şehrin latif mimarisine bakınca bu eşsiz güzelliği Timurlenk'in kötü şöhretiyle bağdaştıramıyor insan. Ancak, sevgili eşi Bibi Hanım için yaptırdığı camiyi gösteriyorlar: Timur'un içinde başka bir Timur daha varmış, diyorlar. Aşkı ve bilimi dinle çelişmeden yüceltmış.

Uluğ Bey sürdürmüş bu ışıklı serüveni. Bir ucunda Endülüs, öbür ucunda Semerkant! Dar-ül İslam'ın insanlığın büyük yürüyüşüne katkısı kesin. Ancak, birileri çıkmışlar, yıkmışlar Uluğ Bey'in rasathanesini, karanlığa boğmuşlar ışığını. Tarih meydanı onlara kalmayacak elbette!

SELANIK

Türk aydınlanma tarihinin ilk sayfalarından biri...

Ata'nın evine gittim. Müslüman dünyasında benzersiz serüvenimizin başladığı yere!

Seviyorum alnında Cumhuriyet'in aydınlığını taşıyan insanları!

KOPENHAG

Hava buz gibi. Kış gelince somurtkan ve çatık kaşlı oluyor Kuzey şehirleri. Kopenhag'ın gözbebeği Tivoli parkının bile ferisi kaçmış. Eminim, gece olunca Kierkegaard'in şeytanları basıyor şehri. Neyse ki deniz var. Perde genişliyor o görünür görünmez. Denize bakan evlerin duvarları bitişik. Isınmak için birbirine sokulmuşlar. Ufak ufak bir sürü pencere. Belli ki Danimarkalının gözü ufuklarda. Ne de olsa deniz kıyısı insanı işte!

Çıplak Deniz Kızı açıklara bakıyor, insanı ve imgelemine uzun, uzak yolculuklara kışkırtıyor...

Andersen'in masallarındaki enginliği daha iyi görüyorum şimdi. Ama Andersen, Türkler için, "yeni yarı Avrupalı ırk" demiş (eski tam asyalı ırk dememiş). Hiç sevmiyorum bu lafı.

KARAKAS

Havaalanı kıyıda, aşağıda. Şehir yukarıda. Yağmurdan bir merdivenle çıkıyoruz şehre. Yemyeşil bir doğa, binbir türlü bitki, ağaç. Belli ki burada doğa zenginlikte çok geride bırakmış insanı. Petrol zengini bir ülkeden beklenmeyecek yoksulluk görüntüleri. Varsıl, ferah evler, mahalleler de var elbette, yeşilliğin ortasında rengârenk çiçekler gibi.

Şehrin merkezi güzel. 19. yüzyıl hâlâ orada. Simon Bolivar meydanı ülkenin yüreği. Simon Bolivar ulusal bağımsızlığın yolunu açmış bu bölgede. Fransız Devriminden esinlenerek, göçmenyerli karışımı halka kişilik, kimlik kazandırmış, aklın ve azmin yolunu göstermiş. Ancak, o gittikten sonra işleri biraz ağırdan almışlar gibi...

Biliyorsun: Ankara'da upuzun bir Simon Bolivar caddesi var.

PEŞAVER

Yalnızca küçük havaalanını gördüm. Sessiz yeşil bir ortam. Pistte birkaç insani yardım uçağı var. Uzakta dağlar, arkalarına masmavi göğü almış, rahatça yayılıyorlar. Peşaver hakkında bildiklerim çelişiyor bu dingin görünümle. Seyid Bahudin Mecruh'un *Geceyarısı Yolcusu*'nda anlattığı korkunç karanlık mağara herhalde dağların öbür yanında. Hâlâ "Siyah Süvari" geziyor o topraklarda. Mecruh'u Peşaver'de öldürmüşler.

"İnsan her an ölür, ey arayıcı, ama gölgesi izler onu ve geleceğini yaratır."

Birazdan Afganistan'ın, talihi coğrafyası gibi olan ülkenin üstünden geçeceğiz.

HAVANA

Nihayet gördüm devrim ile turizm arasında gidip gelen bu mitik kenti! Badanasız kalmış eski dönem yapıları. Rus mimarisinin yaptığı eklemeler bu şehre hiç yakışmamış! Belli ki, bir yerde yanlış yapılmış.

Canlanma var diyorlar. Bir çarşı kurulmuş, barlar, restoranlar açılmış. Yabancılar çoğalmış. Sokakta Jean Paul Belmondo'ya rastladık. Resim çektirdik hemen. Sonra *İhtiyar ve Deniz*'in kahramanı denilen kişiye gidip kitabı imzalattık, her kültürlü gezgin gibi. Boy boy Cohiba'lar tüttürdük. Hemingway'in Kübası'nı mı özlüyor insanlar?

Değişik ırkların en iyi kaynaşıp uyum sağladıkları ülke diyorlar Küba'ya. Okyanus'un enginlerinden görülmek istercesine yükselen Jose Marti anıtı başka bir mesaj ulaştırmak istemiş insanlığa.

Küba: alımlı, gururlu ada.

ATINA

Batılılar yeniden keşfetmeselerdi burayı acaba Yunanlılar keşfedebilirler miydi kendi kendilerinin(i/e).

AB üyeliği yaramış ülkeye. Artık iyiden iyiye geçmişler öbür tarafa. Gelecek kaygıları kalmamış. Güzel yaz gecelerinin tadını çıkarmalarına engel kalmamış.

En çok sokak köpekleri ilgimi çekti. Batıda olsa ya birinin mülkü olurlar, ya da sessizce giderilirler. Oysa burada, bizim memleketteki gibi salına salına arşınıyorlar sokakları, hiç rahatsız edilmeden. Osmanlı mahalle düzeninin, yaşantısının kalıntısı sanki!

Yine de sevimli bir alaturkalık bu şehirde, bütün Balkanlarda olduğu gibi!

KUALA LUMPUR

Petronas İkiz Kuleleri “Bu dünyada ben de varım” dercesine yükseliyorlar Malezya’nın bağrından. Batı ile aşık atıyor Kuala Lumpur. Doğal zenginliğiyle değil, insanının akli ve çalışkanlığıyla kalkınan çoğunluğu Müslüman bir ülke. Hayrettir: ne çamur var ne de toz! Hinduların, Çinlilerin kalkınmaya katkıları da olmazsa olmaz cinsten. Başbakan Mahathir Osmanlı tarihi meraklısıymış. “Osmanlı millet sisteminin modern versiyonu burada” diyor muzip bir Malezyalı. Batının insan haklarına ilişkin yoğun eleştirileri hariç, şimdilik işler iyi gidiyor anlaşılan.

PARİS

Çocukken Fransız okulunda Paris üzerine bir kitap okumuştum. O kitabın içindeyim şimdi, bir kez daha. Kendimi evimde hissediyorum. Satırlarla sokakları birbirine karıştırıyorum. Tadını çıkara çıkara okumaya çalışıyorum. Birkaç gün sonra uyanacağımı biliyorum bu düştten. Aslında yaşamak istemiyorum bu kentte. Yaşarsam büyü bozulur: somut göstergelerden biliyorum. Uzaklaşmak ve özlemek istiyorum, yeniden gelmek üzere.

Her insanın bir Paris'i olmalı.

VIYANA

“Döndüm kızıl elmanın eşiğinden, yenik!”

Hep merak ederim Osmanlıların 1815 kongresine niye katılmadıklarını...

Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında yıkılmış koruyucu surları. Yerine “Ringstrasse” yapılmış, şehrin medar-ı iftihar, yüründükçe baş döndüren engin tarih ırmağı. O dönemde iyice rahatlamış olmalı Habsburg’lar. Bir elleri Balkanlar’da, öbürü Batı Avrupa’nın yakasında... Strauss’ların valslerindeki euphoria’nın maddi temeli... Bütün bu emperyal yapılar... Bugünün Avusturyası için çok büyük bir giysi gibi...

Müziyen, ressam, yazar, düşünür, onlarca hayaletle dolaşıyorum Viyana sokaklarında. Aralarında bir Thomas Bernhard hayaleti var ki, “kartpostalın arabı”nı satan dükkânı arattırıyor insana.

ZÜRİH

İki gözüm;

İlk olarak karanlık bir kış gecesi geçmiştim bu şehirden. şavkar Altinel'in *Gece Geçilen Şehirler*'ini okumamıştım daha. Gölü bile farketmemiştim. İçim dışım kapkara, Gottfried Keller'in şiirini okumuştum bağıra bağıra:

“Augen, meine liebe Fensterlein,
Gebt mir schon so lange holden schein,
Lasset freundlich Bild um Bild herein...”

Bu yaz günü bakıyorum da, gölün ucunda bir ışık demeti gibi bu kent. “Gnomes of Zurich”miş, İsviçre'nin devlet dini bankacılıkmış, Zwingli “dua et ve çalış” burada demiş, umurumda değil şu an. Güzel güzel görebiliyorum dünyayı.

MÜNİH

Sadece Oktoberfest mi? Birçok yüzü var bu kentin. İki adım ötesi Dachau: unuþma. Bir ara 19. yüzyılın Atinası sanmış kendini. Nedir o zafer takının üzerindeki levent figürleri? Elbette, bir de Türklerin Münih'i var. 1688'de Balkanlar'dan getirilen kölelerle başlamış. Gündüzleri kanal kazdırılmış, geceleri sarayda tahtırevan taşıttırılmış... Barok üslubun altında neler gizli...

Güney Bavyera'dan ayrı görülemeyecek bir Münih var. En sevdiğim o. Dağları, gölleri, perimallerındaki saraylarıyla.... Üstünde hâlâ Ludwig II'nin zarif hayaleti dolaşıyor bu Münih'in.

Ne olursa olsun, Prusya değil burası...

BUENOS AIRES

Güney Amerika'ya yerleşmiş Avrupa işte! Ama önemli bir farkı var: tango. Dokunmak demekmiş. Maria Magdalena'ya "Noli me tangere" demiş İsa. Tam tersi yani. Ayrıca ruh(tan) ruha. Tango'nun mucitlerinden biri "El Coni" diye anılırmış. Çocukluğumdan bir sahne canlandı: Teksas Adnan ile Yellov Feriha'nın tango yarışmasını kazanmaları. Rahmetli İslam Çupi'nin dediği gibi, 1950'lerin romantik İstanbul'u bir başka âlemdi. Borges'in "Tango" şiirini okudum bu arada: "Belirsiz bir gül, sönmek üzere olan kor, parlıyor karan geçmişin dibinde."

Bakma! Burası insana hüznün veren bir kent değil. Hele gök bu kadar cömert bir şekilde geleceğe doğru açılırken!

TAHRAN

1789'da başkent olmuş. Ancak Fransız Devrimi'yle ilgisi yok bu olayın. Çok daha sonraları karışmış buraları. Birçok kez alt üst olmuş. Devrim diyorlar ama... Bir farsî “Kadersiz toplumlarız bizler” dedi. Çeşitli komplo teorileri anlatmaya başladı. Toplumlar, bir noktadan sonra kendi kaderlerini kendileri seçip çiziyorlar... Başka türlü yanıtladım elbette. “Geçmişî zengin olan ülkelerin geleceğî de zengin olur” dedim, söyledime inanmak isteyerek. “Yeter ki petrol gelirini iyi kullanın, toplumsal barışı güçlendirin...”

Yukandan bakınca, Şemiran'dan güneye doğru kurşuni bir çarşaf gibi yayılıyor Tahrân...

FLORANSA

Rönesans'ın başkenti. Michelet'ye göre, insanoğlu, Adem'in günahını ikinci kez bu şehirde işlemiş, bilgi ağacının meyvesinden yiyerek. Resimde perspektif burada bulunmuş. Uzakların bilinci Amerigo Vespucci buralıymış. Belli ki, insanoğlunun iç ve dış yolculuğu bu şehirde hızlanmış. Tarih hiç bir ânını geçmişe, unutulmuşluğa terketmeden yaşıyor Floransa'da. Rönesans'tan bu yana bütün çağlar birarada, aynı yaşta, aynı tazelik ve güzellikte....

Georg Simmel okuyorum: "Hayatın özüne ermiş ya da ermeyi reddetmiş ve artık hayatın sadece biçimini, sahip olmak ya da reddetmek için aramak isteyen tam olarak olgunlaşmış insanların mutluluğudur Floransa."

MADRİD

Vakit bulur bulmaz El Prado'ya daldım. Go-ya'sı, El Greco'su... Bir sanat tapınağı orası. Aklıma hınzırca düşünceler geliyor şimdi. Bir yanda Frenhoffer, öbür yanda Bernhard'ın *Eski Ustalar*'ı...Birincisi yetkinliği arıyor. İkincisi sanat yapıtının kaynağında bir kusur buluyor. Eski bir cümle şekilleniyor arada: "İnsan maddenin arızı bir hatasıdır". Sanat bu hatanın örtülmesi mi, yoksa yüceltilmesi mi? Karşımda Cervantes heykeli. "Çaktırma" dercesine göz kırpıyor.

PRAG

Şato'daki bütün hayaletler kovalanmış, Joseph K. serbest bırakılmış gibi rahatlamış şehir. Ne güzel insanlar... Hepsinin yüzünde birer gülümseme, yeniden parlatıyorlar gotiki, baroku. Havada eski rejimden kalma kirlilik. "Yüzümüzdeki o isi de sileceğiz", diyorlar. Tarihle barışmanın sevinci, bir bayram telaşı her köşede...

Herkes bayılıyor bu şehre. Ben de... Ama şu köprüdeki korkunç Türk heykeli yok mu, nefret ediyorum o imajdan. Benim dedelerime hiç benzemiyor. Kızıyorum. Şato'da oturan adam kendi içindeki şeytana bakarak mı yaptı acaba?

STRASBOURG

Ren nehriyle mesafeli bir ilişkisi var bu şehrin. Temkinli bir coğrafyaya yerleşmiş. Ancak tarih güröl güröl akmış şehrin içinden. Strasbourg “yol kalesi”, uğrak demek. 5. yüzyılda Hunlar geçmiş buradan. Calvin Cenevre’ye gitmeden önce buraya gelmiş. “Sınır şehir” de diyorlar. Yüzyıllar boyunca bir onun bir bunun sınırında yer almış. İki taraftan birden çekiştirilmekten çok çekmiş. Artık bir “köprü şehir”. Birleştiriyor iki tarafı. Halklar, kültürler arasında barışmanın anlamını burada görebiliyor insan.

Reagan, Strasbourg Katedralini görünce, “İşte Avrupa bu!” demiş. Halt etmiş. İzlanda’dan, İberya’dan Sibirya’ya, İskandinavya’dan Anadolu’ya uzanan hukuki bir coğrafyanın merkezi böyle tanımlanamaz.

AŞKABAD

Geçmişimizin önemli bir bölümü, geleceğimizin vazgeçilmez bir boyutu burada başlıyor: Orta Asya. Marko Polo'yu eski Fransızcasından okudum. Bugünkü Türkiye'ye "Turquemanie", Orta Asya'ya ise "la grant Turquie" denmiş. Hiçbir sözcük, hiçbir isim masum değil. Hepsi anlam ve tarih yüklü değil mi?

MOSKOVA

Buradaki binaların yüzde doksanı 1945'ten sonra yapılmış. Yüzde onu şahane, gerisi kışla gibi diyenler var. Sosyalist mimarının o yapmacık azameti, "kitsch"ın Stalinbarok kisvesi altında gövde gösterisi...

Son gelişim on yıl önceydi. Yeltsin'in tankın üstüne çıktığı günlerde. Kentin ilk McDonald's'ı yeni hizmete girmiş ve önünde iki kilometre kuyruk vardı. O zamandan beri kabak çiçeği gibi açılmış Moskova. W. Benjamin'in "Flaneur"ünün dolabileceği kıvama gelecek mi bakalım!

HELSINKİ

Okyanusun çağrısı yok bu limanda. Ya Baltık iç deniz gibi, ya da Finliler Orta Asya kökenli olduğu için. Ama Kuzey'in, Kar'ın çağrısı dayanılmaz. Dün oradaydım. Bembeyaz açılıyordu Laponya, masmavi gök altında. Sonsuzluk kavramının somut karşılığı bu olmalı dedim.

Isveç ile Rusya arasında gidip gelmenin tarihi burası. Belki de ondan ürkek ve durgun bir çehresi var kentin. Kardeş Estonya ile birlikte gülümseyebilirler artık. Ama tarih bu! Belli olur mu ne yöne akacağı? Finlandiya her adımını hesaplayarak attığı için sıkışmıyor o köşeye.

Helsinki: Sibelius'un gösterişsiz bir senfonisi!

OHRI

Evliya Çelebi, “Hayat suyu bir göldür” demiş. İstanbul’dan önce buraya yerleşmiş atalarımız. Değerini bilmişler toprağın ve suyun. Hayret: Bir rüya gibi duruyor eski şehir yerli yerinde! Camileri, çeşmeleri, kıvrım kıvrım sokakları, ahşap evleri, çınar altı serinlikleri... Çocukluğumu geçirdiğim kaderine terkedilmiş İstanbul mahallesini canlandırmışlar, allayıp pullayıp buraya getirmişler sandım. Bir Osmanlı nostaljisi varsa en iyi burada imgelenebilir. Şimdi daha iyi anlıyorum Yahya Kemal’in Balkan hasretini.

Ohri: huzur beldesi!

BAĞDAT

Göğün, üzerinde bu denli keyifle yayılıp kucaklamak istercesine yaklaştığı şehir azdır. Kimbilir dolunayda nasıldır? Gök ona yakın ya, Babil'e öykünmeye gerek duymamış Bağdat. Göge diklenmek yerine bir güzel uzanmış Dicle'nin yanına. Bağdat'ı Bağdat yapan El-Mansur "Barışkenti" adını vermiş. Dünya başkenti olmuş bir ara, "Batı Barbarları"ndan söz edilen dönemde. Ama Doğu'dan yemiş darbeyi, 1258'de... O mitik görkemi yeniden yaratmak istemişler. Olmamış. Olamaz da... Çünkü önce barış gerekiyor bu kente. Babil'lik taslamak kentin ruhuna aykırı.

ROMA

Üç binyıldan beri bu kaçınıcı Roma? Değiştikçe aynı kalan, aynı kaldıkça değişen, devingen, 24 saat yaşayan kent. Doğa gibi. Hattâ tarih gibi. Batı uygarlığı tarih kavramını bu şehirde icat etmiş olmalı. Her gece yorgun, her sabah taze. Zerresini bile yitirmeden bütün geçmişiyile, geleceğiyle her an yerli yerinde. Tanpınar'ın devam zinciri dediği bu olmalı. Sanki zerdüştlerin sonsuzluk ateşi bu şehrin kalbinde yanıyor...

VARŞOVA

Şehrin göbeğinde o Stalinbarok kulelerden biri var. Heyula gibi... Çok masraflı olacağı için yıkmamışlar. Ama biraz ötesine upuzun Marriott otelini dikmiş Amerikalılar. Rusların kulesine nanik yapıyor sanki... Eski şehre gidiyorum, güzellik aramaya. Varşova'nın yüzde 85'i İkinci Dünya Savaşında yıkılmış. Eski şehir yeniden yapılmış... Şehirde yıkıldığı halde yapılamayan bir şey var. Yapılmamasına rağmen yokolmamış. Çünkü ne kadar kazılar çıkmaz izi, unutulamaz: yahudi mahallesi. İkinci Dünya savaşından önce bu şehrin üçte biri museviymiş. Sonra ne olmuş?

LONDRA

Islak, karanlık, soğuk, berbat bir gece. Ne zaman dolaşsam Londra sokaklarında Poe'nun "Kalabalıkların Adamı" geliyor aklıma. Arkamda birimi var diye irkiliveriyorum. "İnsan insanın kurdu"dur" diyen de İngiliz değil miydi? Sonra o İngiliz tarih hocasının sözü: "İncil'de savlandığı gibi insanın doğasının kötü olduğunu düşünüyorum." İnsanın kendi kötü doğasına egemen olma savaşı mıdır, yoksa kötü doğasının yanısıması mıdır bu düzen? Soru yanıtı kalacak, Adam Smith'in görünmez eli insanlar arasında çıkar ve güç ilişkilerini duyarlı dengelere getirerek bir düzen tutturalacak ve herkes bu düzenin en iyisi olduğuna inanacaktır. Londra: sistemin gizli başkenti! Neler yazıyorum? Bu kötü hava etkiledi beni.

CEZAYİR

Dayıbey Sarayı! Tarih öncesine aitmiş gibi yıkıntılar halinde, toz toprak içinde uzanıp gidiyor önümde. Oysa iki yüzyıl bile değil bizi ondan ayıran süre. Belli ki onu unutturamaya, yadsımaya, gömmeye çalışmışlar. Yine de hâlâ uzun, geniş, yüksek bakıyor Akdeniz'e. "Bir zamanlar bir uçta Topkapı Sarayı varsa öbür uçta da ben vardım" diyor sanki, çaresiz ama gururlu susuyor. Bunu inşa etmiş olanlar sıradan insanlar olamazlar.

Tarihte Asya'nın uzaklarından ta Akdeniz'in öbür ucuna kadar kuvvetli bir rüzgâr esmiş. Atatürk o rüzgârın oğlu!

DİZİN

(Kentlerin bu biçimde sıralanması tümüyle rastlantısaldır. Kartpostallar istenildiği gibi karıştırılabilir, karılabilir.)

Tac Mahal, 9

Kalkütta, 10

Tokyo, 11

Kyoto, 12

Osaka, 13

New York, 14

New York New York, 15

Hanoi, 16

Venedik, 17

Cenevre, 18

Ferney-Voltaire, 19

Şili, 20

Kahire, 21

Kudüs, 22

Saraybosna, 23

Fas, 24

Filiba, 25

Şangay, 26

İsfahan, 27

Akabe, 28

Rio de Janeiro, 29

Sao Paulo, 30

Semerkan, 31

Selanik, 32

Kopenhag, 33

Karakas, 34

Peşaver, 35

Havana, 36

Atina, 37

Kuala Lumpur, 38

Paris, 39

Viyana, 40

Zürih, 41

Münih, 42

Buenos Aires, 43

Tahran, 44

Floransa, 45

Madrid, 46

Prag, 47

Strasbourg, 48

Aşkabad, 49

Moskova, 50

Helsinki, 51

Ohri, 52

Bağdat, 53

Roma, 54

Varşova, 55

Londra, 56

Cezayir, 57

Bir kentten diğetine,
hızlı hızlı geçerken
biriktirilmiş ama gönderilmemiş
harfler, sözcükler, cümleler:

49 kentin öznel, mini
monografileri.

Hepsi birden, şimdi!

ISBN 975-570-150-

